

Een schubdier van goud

Ongeveer 20 jaar geleden ben ik begonnen met het verzamelen van Afrikaanse kunst. Dat was een voortvloeisel van een studiereis in Kameroen. Gemaskerde dansen voor de Fon, zoals de koning daar wordt genoemd, maakten toen veel indruk op mij. Mijn verzamelwoede begon met het kopen van Kameroenese maskers via veilingen. Helaas verplichte de grootte van mijn huis mij om over te stappen naar kleinere objecten. Dit werden de figuratieve goudgewichten uit Ghana.

De grote diversiteit, de geschiedenis en de details waarmee figuratieve goudgewichten werden gemaakt boeiden mij zeer. Meer dan 600 jaar geleden werden door de Akan de eerste goudgewichten gemaakt en gebruikt om goudstof te wegen. Goudstof was het geld van die tijd. De goudgewichten werden gemaakt van metaal, meestal van een koperlegering, maar soms ook van zilver en een enkele keer van goud. De gewichten werden gemaakt via de ‘verloren was techniek’. Hierbij maakt men het object eerst in bijenwas. Dit model wordt bedekt met klei. Door deze klei-mal te verhitten kan de was door een uitsparing uit de mal lopen. Vervolgens wordt er vloeibaar metaal in de vorm gegoten. Na afkoeling wordt de klei-mal stuk geslagen en je hebt nu het object van metaal. Elk object is hierdoor uniek.

De figuratieve goudgewichten gaven objecten weer die voor de Akan van belang waren, zoals mensfiguren, dierfiguren, gereedschap en wapens. Het geeft echt een idee van wat er in die tijd speelde in de gedachten van mensen uit Ghana. Zo is ook bekend dat veel figuren een afbeelding zijn van een Akan spreuk of gezegde. Per decreet werd op 12 april 1889 de praktijk van het gebruik van goudstof als betaalmiddel door de koloniale overheid verboden. Door het verbod op deze traditie is nu wel duidelijk dat de originele goudgewichten van voor 1900 zijn. In 2018 bezocht ik met mijn partner voor het eerst het Parcours des Mondes in Parijs. Wat was de diversiteit en kwaliteit van alle galeries indrukwekkend om te zien!

Een van de thematentoonstellingen maak- te vanwege mijn interesse in miniaturen veel

indruk op mij, namelijk die van Olivier Larroque: *Microcosm: African Miniatures*. Hierbij was ik gelijk gegrepen voor de charme van een goudgewicht in de vorm van een pangolin, het Afrikaanse schubdier. Helaas was het prachtige gewichtje te prijzig voor mij en gingen wij zonder ‘trofee’ huiswaarts. In 2019 bezochten we de BRUNEF waar Olivier nog een keer deze expositie gaf. Tot mijn verbazing was het schubdier er nog en heb ik het met wat onderhandelen kunnen kopen.

Na een eerder huisbezoek in 2019 aan verzamelaar/archivaris Guy van Rijn kon ik in 2020 wat goudgewichtjes uit zijn verzameling kopen, zo ook een tweede pangolin, een hanger. Bij thuiskomst kwam ik erachter dat de nummering op de voet van de sokkel gelijkaardig was aan die van mijn eerste pangolin. Na een check in het AHDR archief bleek dat ook dit gewichtje uit de collectie van Maurice Bonnefoy (1920-1999) kwam, een handelaar/verzamelaar uit Frankrijk die ook in Amerika heeft gewerkt en waar het eerste beeldje ook is gepubliceerd. Ik vond het heel bijzonder dat deze stukjes via zo'n omweg weer bij elkaar kwamen.

arjan_smits2001@yahoo.com

Literatuur

AHDCR nr.: 0151387 (3117)/ 176808 (3118)

Larroque, O. (2018). *Microcosm. I. African Miniatures*. Nîmes: Olivier Larroque

Phillips, T. A. (2010). *Goldweights- Miniature Sculptures from Ghana 1400-1900*, Londen: Thames and Hudson

Robbins, W.M. & Nooter, N.I. (1989). *African Art in American Collections, Survey 1989*. Washington/ London: Smithsonian Institution Press

Internet

WWF: <https://www.wwf.org.uk/learn/fascinating-facts/pangolins>

Het favoriete
object
van Arjan Smits

Foto Wikipedia

Schubdieren (*Pholidota*) zijn mystieke nachtdieren die aan de bovenzijde bedekt zijn met schubben die dakpansgewijs geschikt zijn. Net als egels rollen ze zich op bij gevaar. De schubben bestaan uit keratine, dezelfde stof waarvan bijvoor-

beeld nagels en haren zijn gemaakt.

In de Afrikaanse Etnografica worden de schildjes ondermeer gebruikt in 'gepantserde' hoofddeksels van de Lega uit Congo (red.: zie pag. 48). De pangolin is het meest gesmokkelde zoogdier ter wereld. De schildjes worden gebruikt in Chinese medicijnen, o.a. om de potentie te stimuleren. Het vlees wordt als 'bush meat' gegeten. Hierdoor staan alle acht soorten op de lijst van bedreigde diersoorten van het IUCN.

Mijn vraag aan alle medeverzamelaars is om geen tribale kunst/etnografica met delen van bedreigde diersoorten te kopen. Ook als het object oud is, zullen bij toenemende vraag er weer nieuwe 'kopieën' worden gemaakt met alle gevolgen van dien. Het verlies van deze prachtige mystieke dieren is dat niet waard!

Akan gezegde: 'Don't sell me pangolin meat for I have no onions.' (Bring mij niet onnodig in de problemen).